

THE EUROPEAN
WERGELAND
CENTRE

Årsrapport 2025

22. juli og demokratisk medborgerskap 2025

Forord

Gjennom 22. juli og demokratisk medborgerskap ser vi hvor viktig det er at unge får lære om demokrati på en måte som angår dem. På Utøya og i Regjeringskvartalet møter elevene historien tett på, samtidig som de får tid til å snakke sammen, stille spørsmål og reflektere over hva slags samfunn de ønsker å være en del av. Mange reiser hjem med større trygghet i egen stemme og en klarere forståelse av hva det betyr å bidra til et fellesskap.

Lærerne som deltar, får rom til faglig refleksjon og konkrete verktøy til å håndtere temaer som ofte oppleves krevende. Flere forteller at de står tryggere når de snakker om vanskelige og polariserende spørsmål, og at de ser at elevene vokser når de får ansvar og medvirkning.

Programmet er landsdekkende og skal være en støtte for hele skolen. Elever deltar som aktive medborgere gjennom hele opplegget og tar med seg erfaringene tilbake til sine egne klasser som demokratiske ambassadører.

« Vi har deltatt tidligere og er veldig fornøyd med opplegget. Elevene har delt sine erfaringer med klassene, personalet og for rektorgruppen i kommunen. Vi håper vi kan få delta. Vi ser at elevene som har deltatt blir aktive i ungdomsrådet og engasjerer seg i lokaldemokratiet.»

Rektor som søker om deltakelse for sin skole våren 2026

Bakgrunn

Siden 2016 har Wergelandsenteret samarbeidet med Utøya AS, 22. juli-senteret og Raftostiftelsen om det nasjonale læringstilbudet 22. juli og demokratisk medborgerskap. Tilbudet bygger på lærings- og minnestedene i Regjeringskvartalet og på Utøya. Det gir elever fra hele landet tilgang til kunnskap om terrorangrepene 22. juli 2011 og om demokratiets sårbarheter og styrker.

Målet er å styrke elevenes demokratiske beredskap og deres evne til å forstå, møte og motvirke antidemokratiske holdninger, polarisering og hat. Elevene deltar ikke bare som mottakere, men som aktive medborgere som tar med seg arbeidet tilbake til egne skoler.

Siden 2018 har læringstilbudet vært støttet av først Kommunal- og distriktsdepartementet og så Kunnskapsdepartementet. I 2025 ble prosjektet tildelt 6,5 millioner kroner over statsbudsjettet.

I 2025 har programmet hatt et tydelig fokus på demokratisk beredskap, robuste elever og hele skolens rolle i demokratilæring. Elevene som deltar blir demokratiske ambassadører på egne skoler, og læringstilbudet når ut til hele landet.

Aktiviteter

Antall aktiviteter:

- 11** tredagerssamlinger for elever og lærere etterfulgt av elevstyrte aktiviteter på skolen
- 6** lærerkurs
- 3** lærerstudentkurs
- 1** konferanse
- 2** opplæringer av undervisere

Antall personer nådd direkte:

- 264** elever fra 66 skoleklasser fordelt på 53 skoler
- 301** lærere og lærerstudenter på kurs under tredagerssamling, lærerkurs og kurs for lærerstudenter
- 450** deltakere på konferanse

Antall personer nådd indirekte

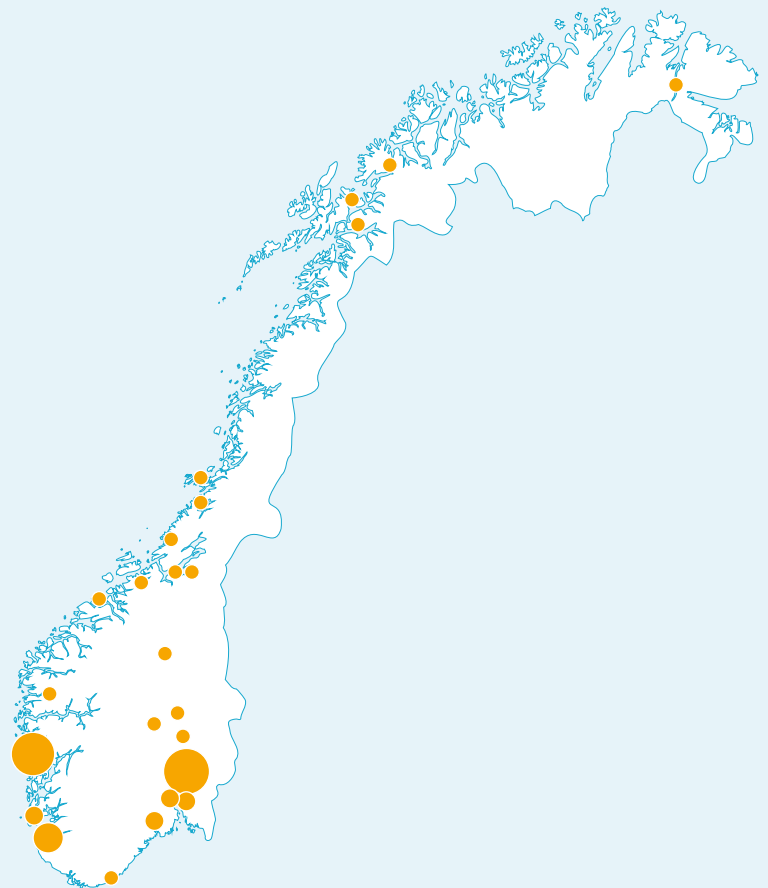
Omtrent **7000** elever nådd gjennom elevstyrte aktiviteter på skolene i etterkant av deltakelse på demokrativerksted for elever og lærere

Demokrativerksted for elever og lærere

Tredagerssamlingen samler fire elever og en lærer fra seks ungdomsskoler. Opplegget starter i Oslo med introduksjon og besøk på 22. juli senteret. Der får elevene historisk og samfunnmessig forankring før turen går videre til Utøya.

På Utøya deltar de i et demokrativerksted med minnearbeid, refleksjon og praktiske øvelser. Elevene trener på kritisk tenkning, hatprat, meningsutveksling og engasjement, og de planlegger elevstyrte aktiviteter som gjennomføres etter oppholdet. Undervisningen er lagt opp slik at elevene lærer om, gjennom og for demokrati og menneskerettigheter.

Lærerne følger et eget program med kompetanseheving i politisk mestringstro, kontroversielle tema og inkluderende fellesskap. Disse møtene gir også Wergelandsenteret innsikt i hvilke utfordringer skolene møter.

Hva sier deltakerne?

Elevenes tilbakemeldinger gir et tydelig bilde av hvordan oppholdet på Utøya oppleves, og hva de tar med seg tilbake til sin egen skolehverdag. Mange beskriver møtet med stedet som avgjørende for å forstå alvoret i det som skjedde.

En jente på 9. trinn fra Innlandet forteller at «berre det å vere der gjorde at alt blei meir ekte».

Flere peker på at møtet med vitnesbyrd gjør et sterkt inntrykk. En gutt på 10. trinn fra Vestland sier at vitnet sin historie «fikk meg til å se på verden på en annen måte».

Elevene beskriver at opplevelsen gir dem en tydeligere forståelse av demokratiets betydning. En gutt på 9. trinn fra Nord-Norge sier at dagene på Utøya fikk ham til å tenke over «hvor viktig det er å bruke stemmen sin på en fredelig måte og respektere andre». En jente på 10. trinn fra Østlandet uttrykker det slik: «Jeg lærte at stemmen min betyr noe, og at jeg kan være med på å påvirke samfunnet.»

Gjennom øvelser og diskusjoner blir det også tydelig for mange hvordan hatprat, utenforskap og ekstremisme kan utvikle seg. En gutt på 9. trinn fra Oslo forteller at

han nå forstår bedre «hvordan ekstremisme bygger seg opp».

Andre peker på hverdagsrasisme og stereotypier som noe de ønsker å ta større ansvar for å motvirke. En jente på 8. trinn fra Oslo sier: «Jeg håper flere har lært å ikke skylde på grupper bare på grunn av stereotypier.»

Den digitale hverdagen er et annet tema som elevene trekker frem. En jente på 10. trinn fra Viken opplever det som «vanskeligere enn noen gang å unngå algoritmenes ekkokammer». Flere sier at de nå ser tydeligere hvordan informasjon påvirker dem, og at de føler seg bedre rustet til å vurdere det de møter på nett.

Når elevene kommer tilbake til skolen, ønsker de å bruke erfaringene i møte med medelever. En jente på 9. trinn fra Trøndelag sier at det gjør en forskjell når elever tar ordet: «Når jevnaldrende gjør det, skjønner man at man kan selv.» Dette underbygger det vi vet om politisk mestringstro. Når unge ser andre som seg selv gjøre en demokratisk handling, styrker det troen på at en selv kan bidra som aktive, demokratiske medborgere.

Lærerne beskriver også at arbeidet gir dem inspirasjon og nyttige verktøy. En lærer på ungdomstrinnet sier at hun «fikk en større ressursbank og flere ideer til hvordan jeg kunne ta tak i brennbare spørsmål». Elevenes og lærernes fortellinger viser at demokratiwerkstedet bygger trygghet, engasjement og ferdigheter som tas med videre, og at deltakerne blir viktige ressurser når de kommer hjem igjen.

Lærerkurs og kurs for lærerstudenter

I 2025 økte vi antall nasjonale lærerkurs fra to til tre på grunn av økende etterspørsel. Dette gjorde det mulig å samle lærere etter skoleslag, med ett kurs for ungdomsskole, ett for videregående skole og ett for lærerstudenter fra flere lærerutdanninger.

Vi arrangerte også regionale lærerkurs i Stavanger og Tromsø sammen med 22. juli-senteret. For lærerstudentene holdt vi et tre timers kurs ved Universitetet i Stavanger og Nord universitet. På ettermiddagen ble lærere invitert til et åpent lærerkurs på biblioteket, etterfulgt av vitnesamtale fra 22. juli-senteret.

Målet er å styrke læreres kompetanse i å undervise om 22. juli og å bidra til barn og unges demokratiske engasjement.

Evalueringene etter lærerkursene gir oss trygghet i å vite at det vi gjør er viktig og riktig. Flere av lærerne presiserer nettopp det som er målet med samlingen, å

trygge lærerne i å snakke om terrorangrepene 22. Juli 2011 og å knytte det til demokratiet i dag.

«*Jeg står tryggere i å undervise om 22.juli, demokrati og ekstremisme. Besøket på Utøya var sterkt.*»

«*Jeg har fått nytt mot til å angripe undervisning om 22. Juli i lys av demokratiet og viktigheten av de demokratiske verdiene som nettopp demokratiet bygger på.*»

Erfaringskonferansen

I samarbeid med UiO:Demokrati arrangerte vi i 2025 den andre Erfaringskonferansen, denne gangen på Deichman Bjørvika. Temaet var «Motkrefter og muligheter for demokratiet i dag – hva er skolens rolle?».

De 150 deltakerne besto av forskere, lærere, ungdomsrepresentanter, historikere og andre fagmiljøer. Temaene som ble løftet, inkluderte blant annet:

- Hvordan skolen kan være en trygg og demokratisk arena når antidemokratiske holdninger øker
- Hva historien, særlig erfaringer fra kampen mot fascisme, kan lære oss i møte med autoritære strømninger
- Hvorfor unge søker tilhørighet i ekstreme miljøer
- Hvordan fellesskap og dialog kan bidra til at ungdom endrer kurs
- Hvordan polarisering, mannosfæren og endrede maskulinitetsidealer påvirker unge menn

Ingrid Aspelund, fungerende direktør for Wergelandsenteret, åpnet en fullsatt Erfaringskonferanse på Deichman Bjørvika.

Foto: Veslemøy Maria Svartdal.

Av evalueringene gjennomført etter konferansen, fikk vi gode indikasjoner på at temaene som ble tatt opp opplevdes relevante og viktige for deltakerne.

« Veldig godt gjennomført! Det hang godt sammen, med de store linjene og tendensene, godt og effektivt forklart og hele tiden relevant for hverdagen til de som jobber med med og for de unge.»

En annen sier det slik:

« Svært inspirerende, interessant og nyttig. Viktig for oss som skoler å få med oss disse perspektivene»

To programposter inneholdt konkrete øvelser og erfaringsutveksling. Dette ble svært godt mottatt:

« Konferansen var helt fantastisk. Veldig fint å få både faglig påfyll og mulighet til å diskutere erfaring og dele "best practice" med andre.»

« Jeg tar med meg konkrete ting fra konferansen rett inn i jobben. Det er ikke hver gang.»

Våre samarbeidspartnere ved UiO: Demokrati publiserte i etterkant en artikkel om konferansen: [Demokrati under press: Hva står på spill i klasserommet?](#)

Stort engasjement i salen: Erfaringskonferansen var fulltegnet. Foto: Veslemøy Maria Svartdal

Opplæring av undervisere

Wergelandsenteret har gjennomført faglig påfyll, opplæring og erfaringsdeling for undervisere på demokrativerkstedet. De har fått styrket sin forståelse av demokrati og medborgerskap, og har arbeidet med rollen de har som undervisere. Underviserne har også utforsket hvordan egne historier og erfaringer kan brukes på en trygg måte i møte med elever.

Utvikling av ressurser for lærere

I 2025 startet vi et større arbeid med å gjennomgå og oppdatere undervisningsressursene på nettsiden. Ressursene er nå skrevet som generelle undervisningsressurser som kan brukes uavhengig av om læreren kjenner demokrativerkstedene fra før. De bygger på Europarådets kompetanserammeverk for demokratisk kultur.

Læringstilbudet styrket gjennom forskning

Forskningssamarbeidet med OsloMet-prosjektet Democracy, Equality, Learning and Mobilisation for Future Citizens (DEMOCIT) er avsluttet. Prosjektet har gitt oss oppdatert forskning om ungdoms politiske mestringstro. Forskingen viser at troen på egen evne til å delta i demokratiet er en av de viktigste forutsetningene for faktisk deltakelse. Dette har vi brukt i utviklingen av nye ressurser.

Mot slutten av 2025 ble Wergelandsenteret kontaktet av forskere ved Universitetet i Oslo og Frisch-instituttet. De planlegger en studie av elevers holdninger til demokrati og autoritære strømninger. Her blir Wergelandsenteret deres samarbeidspartner. Studien vil inkludere målinger før og etter deltakelse, samt en kontrollgruppe i samme klasse. Målet er å få kunnskap om hvilken betydning læringstilbudet har for elevenes forståelse av egen rolle og for medelever som får opplæring gjennom elevstyrte aktiviteter.

Utfordringer

Demokrati under press

Barn og unge i Norge vokser opp i en tid preget av uro, raske endringer og digitale plattformer som påvirker hvordan de tenker om samfunn og demokrati. Globale konflikter, migrasjon og digitale fellesskap gjør spørsmål om identitet og tilhørighet mer komplekse enn før, også i norske klasserom.

Medietilsynets rapport [Fanget i feeden](#) viser at ungdom henter mesteparten av sin informasjon fra influensere og algoritmestyrte kanaler. På disse plattformene får polarisert innhold og mannosfæren stort gjennomslag, særlig hos gutter. Samtidig er det

blitt vanskeligere å skille mellom pålitelig informasjon og desinformasjon. Kildekritikk og kritisk tenkning er derfor ikke lenger bare faglige ferdigheter, men en nødvendig del av demokratisk beredskap.

Demokratiet i Europa og Norge er under press. Polarisering, misinformasjon og økende avstand mellom grupper påvirker unges tillit til institusjoner og deres tro på at egen stemme har betydning. Flere undersøkelser peker på at unge står i usikkerhet, og at dette påvirker deres demokratiske engasjement.

Kontroversielle tema

Mange lærere vegrer seg for å ta opp kontroversielle tema i undervisningen. Wergelandsenterets artikkel [Når læreren teier taper demokratiet](#) viser at vegringen handler om usikkerhet, mangel på støtte og frykt for reaksjoner. Når lærere blir stående alene i slike situasjoner, mister elever viktige rom for å diskutere og bearbeide det som opptar dem.

Dette gjør arbeidet med demokratisk medborgerskap enda viktigere. Elever trenger trygge arenaer der de kan øve på uenighet og lære å møte komplekse samfunnsspørsmål på en konstruktiv måte. Lærere trenger støtte og verktøy som gjør at de kan åpne samtaler fremfor å lukke dem.

Kommuneøkonomi

Presset kommuneøkonomi har påvirket rekrutteringen til demokrativerkstedene. I starten av 2025 så vi en nedgang i søkertall, særlig fra kommuner med stramme budsjetter. For å møte dette tok vi direkte kontakt med flere skoler og innførte døgnkompensasjon for lærere som ikke fikk dette dekket av egen kommune. Dette gjorde det mulig for nye skoler å delta, inkludert skoler som tidligere ikke har hatt mulighet.

Et sitat fra en lærer som deltok på erfaringskonferansen peker på viktigheten av at tilbudene våre er gratis og landsdekkende:

« Er så glad for at dere legger til rette for at vi i skolen får delta på dette uten andre kostnader enn ev vikarutgifter. Kommuneøkonomien er trang, og hadde ikke fått deltatt om det innebar for eksempel deltakeravgift eller kostnader knyttet til transport. Så tusen takk for det. Det er så viktig å få litt input.»

Kjønnsbalanse

Vi har fått innspill fra lærere om at det er enklere å sende fire elever enn tre, fordi det gjør det lettere å ivareta kjønnsbalanse. Mange skoler opplever at to gutter og to jenter er en mer hensiktsmessig fordeling. Dette har ført til bedre kjønnsbalanse på samlingene,

men også til at færre skoler totalt sett kan delta. Vi fortsetter med denne modellen våren 2026, men ønsker å vurdere om vi skal gå tilbake til tre elever per skole høsten 2026.

Synlighet

Synligheten rundt læringstilbudet ble styrket gjennom Wergelandsenterets kanaler, nettsiden og samarbeidspartnere. I 2025 ble det også brukt annonser i bladet Utdanning som ga gode resultater.

Artikler hvor prosjektet er omtalt:

- [Unge ser ting på en annen måte – wergelandsenteret.no](https://www.wergelandsenteret.no)
- [Når læreren teier, taper demokratiet – abcnyheter.no](https://www.abcnyheter.no)
- [Demokrati under press: Hva står på spill i klasserommet? – UiO:Demokrati](https://www.uio.no/demokrati)
- [Demokratiundervisning i TikTok-æraen – wergelandsenteret.no](https://www.wergelandsenteret.no)

Muligheter

Relevansen i læringstilbudet har ført til økt interesse. Etter at vi presenterte vårt arbeid om undervisning i kontroversielle tema på en konferanse i regi av Nordisk ministerråd i Helsinki, fikk vi henvendelser fra bibliotek og utdanningsmiljøer i flere nordiske land. De ønsker samarbeid om felles nordiske læringsopplegg for ungdom. Biblioteket løftes frem som en viktig demokratisk arena med rom for refleksjon, samtale og kritisk tenkning. Dette er noe vi ønsker å utforske videre.

Internasjonalt videreutvikler vi prosjekter i en rekke europeiske land. Gjennom prosjektet Schools for

Democracy som vi gjennomfører i Ukraina, har erfaringene fra 22. juli og demokratisk medborgerskap vært relevante i utviklingen. Det samme gjelder arbeidet i Moldova og Polen, hvor mange etterspør konkrete verktøy for å håndtere polarisering, hatprat og samfunnskonflikter.

Flere nordiske utdanningsmyndigheter har uttrykt ønske om å utforske hvordan programmet kan tilpasses deres behov. Behovet for demokratisk beredskap blant unge er felles for alle nordiske land, og erfaringene fra programmet oppleves som relevante og overførbare.

Samarbeid og partnerskap

Wergelandsenteret ble opprettet av Norge og Europarådet i 2008. Senteret arbeider med opplæring i demokrati, menneskerettigheter og interkulturell forståelse i 15 europeiske land.

Samarbeidet med Utøya og 22. juli-senteret startet i 2016, og Raftostiftelsen er nå med i partnerskapet.

Programmet er en del av den felles strategien med freds og menneskerettighetssentrene. Samarbeidet med UiO Demokrati ble styrket i 2025 gjennom etableringen av Erfaringskonferansen som en fast arena hver høst.

Prosjektleder

Kristin Flacké

k.flacke@theewc.org

Telefon 930 99 590

Det Europeiske Wergelandsenteret

Karl Johans gate 2

0154 Oslo

Nettside for læringstilbudet:

www.wergelandsenteret.no

Instagram: [@wergelandsenteret](https://www.instagram.com/wergelandsenteret)

Facebook-side for læringstilbudet:

[Wergelandsenteret](https://www.facebook.com/Wergelandsenteret)

LinkedIn: [The European Wergeland Centre](https://www.linkedin.com/company/the-european-wergeland-centre)

Deltakere

Skoler som deltok på Demokrativerksted i 2025

Atrå barne- og ungdomsskole	Tinn, Telemark	Marikollen ungdomsskole	Rælingen, Akershus
Averøy ungdomsskole	Averøy, Møre og Romsdal	Menstad ungdomsskole	Skien, Telemark
Brannfjell skole	Oslo, Oslo	Mæla ungdomsskole	Skien, Telemark
Bø ungdomsskole	Karmøy, Rogaland	Nattland skole	Bergen, Vestland
Deanu sameskule (Tana sameskole)	Tana, Finnmark	Nordborg ungdomsskole	Senja, Troms
Drøbak Montessori ungdomsskole	Frogn, Akershus	Nore Neset ungdomsskole	Bjørnafjorden, Vestland
Erdal ungdomsskole	Askøy, Vestland	Oasen skole Grenland	Skien, Telemark
Etnedal skule	Etnedal, Innlandet	Olsvik skole	Bergen, Vestland
Evenes skole	Evenes, Nordland	Otterøy oppvekstsenter	Namsos, Trøndelag
Fagerborg skole	Oslo, Oslo	Romerrike International School	Nes, Akershus
Fagerhaug International School	Stjørdal, Trøndelag	Rygge ungdomsskole	Moss, Østfold
Figgjo skole	Sandnes, Rogaland	Rørvik skole	Nærøysund, Trøndelag
Folldal skole	Folldal, Innlandet	Skeiane ungdomsskole	Sandnes, Rogaland
Førde ungdomsskole	Sunnfjord, Vestland	Sodin skole	Heim, Trøndelag
Gjøklep ungdomsskole	Holmestrand, Vestfold	Stangeland ungdomsskole	Karmøy, Rogaland
Grevlingen skole	Vestby, Akershus	Stangnes ungdomsskole	Harstad, Troms
Hammartun skole	Lillehammer, Innlandet	Storetveit skole	Bergen, Vestland
Hof skole	Holmestrand, Vestfold	Sund ungdomsskole	Øygarden, Vestland
Hvaler barne- og ungdomsskole	Hvaler, Østfold	Tau ungdomsskole	Strand, Rogaland
Ingieråsen ungdomsskole	Nordre Follo, Akershus	Trondheim International School	Trondheim, Trøndelag
Jevnaker ungdomsskole	Jevnaker, Akershus	Tryggheim Strand	Strand, Rogaland
Karlsruud skole	Oslo, Oslo	Tryggheim ungdomsskule	Hå, Rogaland
Kjøkkelvik skole	Bergen, Vestland	Vestre Toten ungdomsskole	Vestre Toten, Innlandet
Kleppestø ungdomsskole	Askøy, Vestland	Vikeså skole	Bjerkreim, Rogaland
Kristiansand International School	Kristiansand, Agder	Åkra ungdomsskole	Karmøy, Rogaland
Kristianslyst skole	Stavanger, Rogaland	Åset skole	Åfjord, Trøndelag
Linderud skole	Oslo, Oslo		